

УДК 378.011.3-051:784

DOI 10.34142/27091805.2020.1.01.06

© **Мартиненко Іван Іванович**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики мистецької освіти та диригентсько-хорової підготовки вчителя Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

email: martynenko20.01.63@gmail.com

https://orcid.org/0000-0003-4465-0833

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ НАВЧАЛЬНИХ УСПІХІВ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ МИСТЕЦТВ З ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВИХ ДИСЦИПЛІН («ХОРОВЕ АРАНЖУВАННЯ»)

У статті висвітлюються питання засобів діагностики навчальних успіхів студентів факультету мистецтв з диригентсько-хорових дисциплін, зокрема з дисципліни «хорове аранжування». Автором визначено поняття «діагностика» як системи точного визначення результатів дидактичного процесу, виокремлені основні види контролю у вищій школі. У дослідженні проаналізовано основні форми, методи та педагогічні умови якісного функціонування діагностики навчальних успіхів студентів факультету мистецтв з диригентсько-хорових дисциплін, зокрема з дисципліни «хорове аранжування». Автором охарактеризовані методи контролю як способи, за допомогою яких визначається результативність навчально-пізнавальної діяльності студентів і педагогічної роботи викладачів. У дослідженні визначено місце дисципліни творчої дисципліни «хорове аранжування» в системі підготовки висококваліфікованого вчителя музичного мистецтва загальноосвітньої школи, який володіє практичними навичками перекладення хорових, сольних, народних творів для різноманітних складів хору, ознайомлення з основними теоретичними положеннями, принципами і засобами аранжування, оволодіння прийомами перекладення музичних творів для хорових колективів певного складу та рівня виконавської майстерності.

Ключові слова: діагностика; навчальний успіх; засоби діагностики; методи; форми; педагогічні умови; хорове аранжування.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Невід'ємним компонентом освітнього процесу є діагностика. Завдяки їй визначається якість досягнення поставленої мети. Без діагностики неможливо ефективно керувати дидактичним процесом. Необхідність розгляду проблем організації, структури і змісту діагностики зумовлена тими корінними змінами, що відбуваються у вітчизняній вищій школі: введенням в її практику державних стандартів та кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання діагностики якості навчального процесу завжди привертало увагу вчених. Роботи А. Міхель, Б. Йоганзена, А. Комишан, І. Кувшинікової, Н. Кузьміної, С. Зинов'єва, Ю. Бабанського, В. Онищука, І. Лернера, Г. Мазуренка, В. Семиченко, В. Заслуженюка, Т. Садова та ін. присвячені різноманітним аспектам – історичні витоки діагностики навчального процесу, педагогічні умови та функції контролю знань та навичок, види контролю та його форми тощо (В.С. Аванесов, 2007). Однак праць, присвячених діагностики успішності навчання в системі мистецької освіти (зокрема диригентсько-хорової) недостатньо.

Формулювання цілей та завдань статті. Мета полягає у висвітленні проблеми діагностики успішності навчання студентів факультетів мистецтв з диригентсько-хорових дисциплін (зо-

крема хорового аранжування), засобів та форм її проведення.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи проблеми діагностики, доводиться констатувати, що серед вітчизняних дослідників немає згоди з цього питання: одні пропонують вважати родовим поняттям саме діагностику, інші – контроль. Висуваються різноманітні підходи до структури діагностики і контролю, функцій, об'єктів, критеріїв, видів і способів останнього.

У поняття «діагностика» вкладається більш широкий і глибокий сенс, ніж у поняття «контроль» і «перевірка знань, умінь, навичок». Остання, наприклад, тільки констатує результати, не пояснюючи їх походження. Тоді як діагностика розглядає результати із врахуванням способів їх досягнення, виявленням тенденції і динаміки навчального процесу (А.І. Комишан, 2013; С.С. Марчук, 2008).

Діагностика визначається нами як система точного визначення результатів дидактичного процесу і включає контроль, перевірку, оцінювання, накопичення статистичних даних, їх аналіз, прогнозування, вияв динаміки, тенденцій навчального процесу.

Контроль є встановленням зворотного зв'язку, тобто отримання викладачем інформації про результати навчальної діяльності студентів і прийняття рішення про характер наступної діяльності в залежності від цієї інформації. Педа-

гог отримує також відомості про характер самостійної навчальної діяльності студента. Контроль показує педагогові, наскільки його власна робота була плідною, чи вдало він використав можливості педагогічного процесу. Під час контролю отримує інформацію про свою навчальну діяльність і сам студент. Контроль допомагає йому зрозуміти, яких успіхів він досяг, і побачити недоліки. Контроль має багато функцій, серед яких найбільш важливими є контрольна, дидактична, виховуюча, діагностична, організаційна, методична, освітня, коригуюча, диференціююча, стимулююча, розвиваюча (Т.М. Канівець, 2012).

Контроль за успішністю навчання передбачає створення певних педагогічних умов: ясність і конкретність мети контролю, об'єктивність, що виявляється у створенні таких умов, за яких студенти можуть максимально повно виявити свої знання, а також у висуненні єдиних вимог до них, систематичність, всебічність контролю - забезпечення перевірки теоретичних знань, інтелектуальних і практичних умінь і навичок, різноманітність видів, форм організації і методів контролю, врахування специфіки навчальної дисципліни, врахування індивідуальних особливостей студентів, доброзичливість, забезпечення позитивної емоційної атмосфери в ході контролю, зрозумілість критеріїв оцінки, поєднання оцінки з самооцінкою, аргументованість оцінки, її високий авторитет, неприпустимість упередженого ставлення до студентів, єдність вимог з боку науково-педагогічних працівників.

Вчені виокремлюють наступні основні види контролю у вищій школі: вхідний, тренувальний, поточний, модульний, рубіжний, підсумковий (заключний), постпідсумковий (відстрочений), який здійснюється у різних організаційних формах: індивідуальній, груповій, фронтальній (Вітвицька, 2003; Слєпкань, 2005; Садова, 2009; Туркот, 2011).

При контролі використовують різні методи. Методи контролю – це способи, за допомогою яких визначається результативність навчально-пізнавальної діяльності студентів і педагогічної роботи викладачів. У педагогічній практиці зазвичай використовуються методи усного, письмового, практичного, комп'ютерного контролю і самоконтролю. Поєднання різноманітних методів контролю називають комбінованим контролем. Найчастіше використовують поєднання методів усного та письмового контролю.

У циклі спеціальних дисциплін навчального плану факультету мистецтв одне з важливих місць у підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва посідає дисципліна «хорове аранжування».

Головною метою дисципліни «хорове аранжування» є підготовка висококваліфікованого вчителя музичного мистецтва загальноосвітньої школи, який володіє практичними навичками

перекладення хорових, сольних, народних творів для різноманітних складів хору, ознайомлення з основними теоретичними положеннями, принципами і засобами аранжування, оволодіння прийомами перекладення музичних творів для хорових колективів певного складу та рівня виконавської майстерності.

«Хорове аранжування» – творча дисципліна, однак, для якого б складу хору не здійснювалось аранжування, чий би твір не був взятий за його основу, – завжди слід з повагою ставитись до авторського тексту, не дозволяючи собі змінювати оригінал: міняти гармонію, спотворювати ритм, темп, міняти місцями частини твору тощо. При цьому слід завжди мати на увазі, що не кожен твір за своїм змістом відповідає можливостям даного складу хору або взагалі може бути викладений у вигляді хорової партитури.

По закінченні вивчення курсу «хорове аранжування» студенти повинні знати: найкращі вітчизняні і світові класичні взірці перекладень музичних творів для хору; традиції хорової обробки народної пісні у творчості українських майстрів; основні теоретичні положення і принципи аранжування хорових творів; прийоми і засоби перекладення музичних творів для хорових колективів певного складу та рівня виконавської майстерності. основні форми дитячих хорових колективів; особливості дитячих голосів та вміти аналізувати і добирати музичний матеріал для аранжування з урахуванням виконавських технічних і художніх можливостей хорового колективу; здійснювати перекладення складного багатоголосного хорового твору для дитячого хору; здійснювати перекладення простого двоголосного або триголосного твору для мішаного хору; здійснювати перекладення сольного вокального твору із супроводом для хору; виконати вільну обробку народної пісні.

Дисципліна «хорове аранжування» має суто практичне значення, тому засобами діагностики успішності навчання студентів є поточні практичні роботи, самостійні роботи, оцінка за індивідуальне навчально-дослідне завдання, тестування (контрольна робота).

Педагогічна діагностика у буквальному перекладі означає прояснення, розпізнавання. Її також можна тлумачити як отримання інформації про стан та розвиток контрольованого об'єкта, у нашому контексті - процесу навчання. Педагогічна діагностика не замінює дидактичних засобів навчання, а допомагає виявити умови, досягнення та недоліки цього процесу, визначити шляхи підвищення його ефективності та вдосконалення підготовки фахівців відповідно до поставленої мети.

Педагогічну діагностику постійно використовують у таких педагогічних об'єктах як навчальні заняття; самостійна робота; методи навчання; навчальні плани та програми; форми

навчання; технологія навчального та виховного процесів; розклад занять; кваліметрія педагогів; вивчення передового педагогічного досвіду; методична робота; практичне навчання тощо (А.І. Комишан, К.І. Хударковський, О.С. Челпанов, 2011; А.І. Комишан, 2013; В. Уруський, 2017).

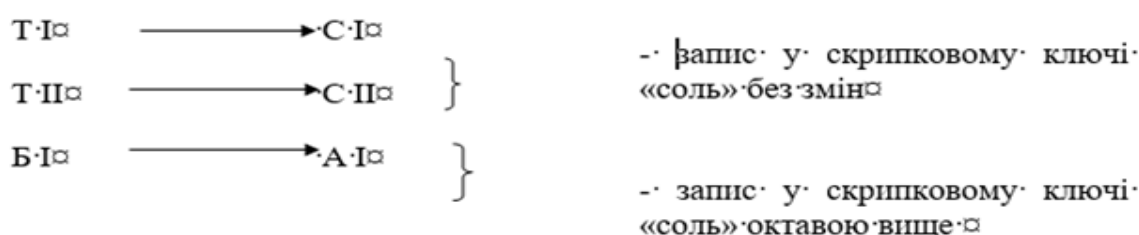
У процесі вивчення курсу «хорове аранжування» проводиться поточний, модульний та підсумковий контроль у формі експрес-тестування, поточного і підсумкового тестування; фронтального та індивідуального опитування; виконання індивідуальних навчально-дослідних і творчих

завдань. Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті в межах змістового модулю, має навчальний характер, проводиться в формі усного опитування з різноманітних теоретичних питань, виконання практичних та тестових завдань, контрольних питань до практичних занять.

Рубіжний контроль і оцінювання навчальної діяльності студентів здійснюється у формі заліку.

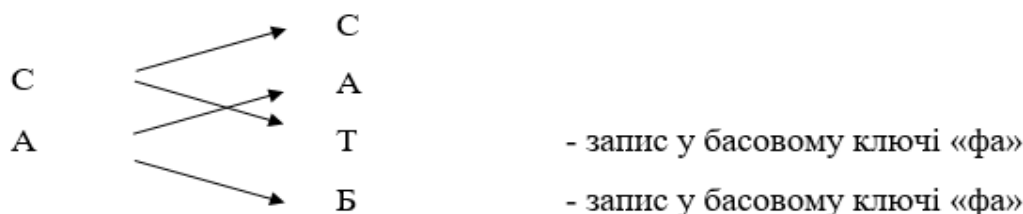
Прикладами творчих завдань можуть бути такі: виконання перекладення твору: муз. Л. Бетховена «Гімн ночі».

Схема 1. Запис хорової партитури пісні при перекладенні з однорідного чоловічого хору на однорідний жіночий, і навпаки – виконується механічно прямим переносом хорових партій:

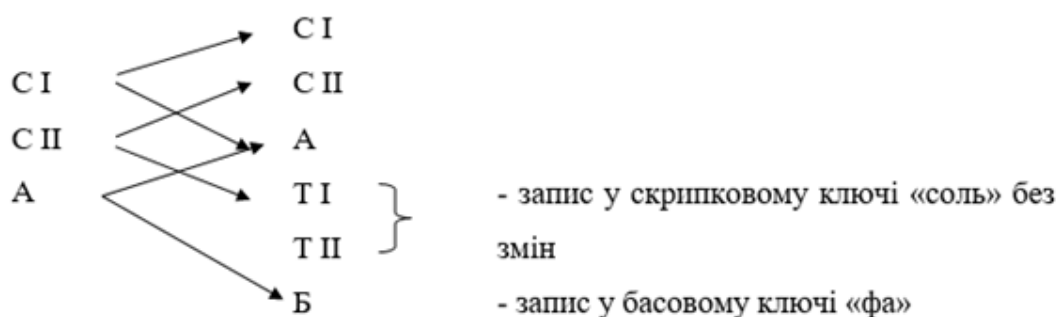
Сучасна російська пісня «Солнце село за горою дальней».

Схема 1. Запис хорової партитури твору при перекладенні з 2-х голосного однорідного хору на мішаний шляхом октавного подвоєння голосів:

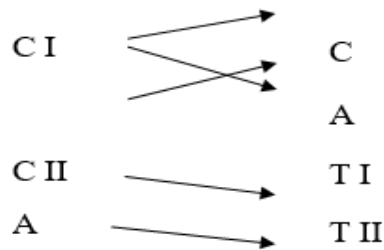

«Прощай, село», обр. М. Леонтовича.

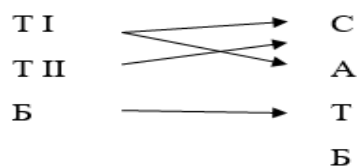
Схема 2. Різні варіанти подвоєнь. Варіант I. Подвоєння всіх трьох голосів однорідного хору при перекладенні з жіночого хору:

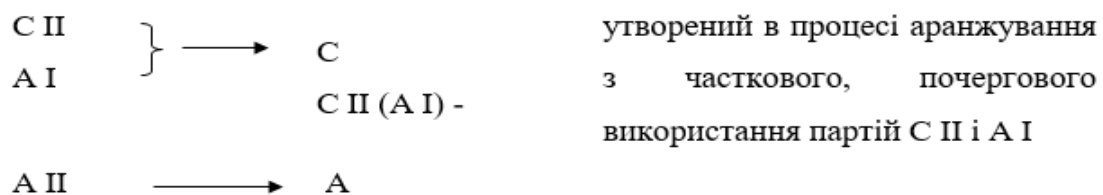
Пливе човен», обр. М. Леонтовича. (Леонтович М. Хорові твори).
Схема 3. Варіант II. При перекладенні з жіночого хору:

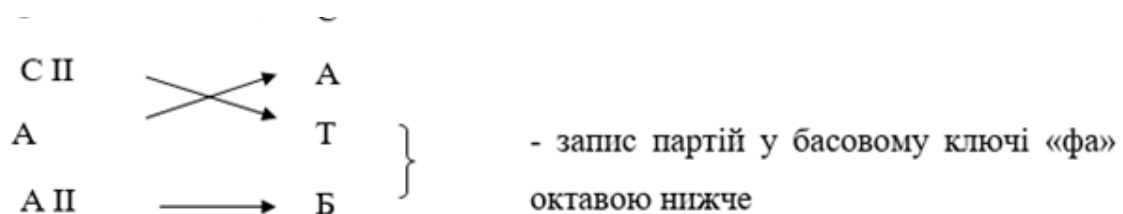
«За нашою слободою» (Репертуарна збірка «Співає український народний хор ім. Г. Верьовки»).
Схема 4. При перекладенні з чоловічого хору:

«Щедрик», обр. М. Леонтовича.
Схема 1. Перекладення з жіночого 4-хголосного хору:

«Черчик», обр. М. Леонтовича. (Леонтович М. Хорові твори).
Схема 1. При перекладенні з жіночого 4-хголосного хору:

Індивідуально-творчі завдання з хорового аранжування можуть бути наступними: а) виконати перекладення творів для хору а capella; б) виконати перекладення вокальних творів із супроводом; в) виконати гармонізацію мелодії народної пісні;

Завданнями для модульного контролю можуть бути виконання перекладень невеликого музичного твору для хору. Розрахунок підсумкового балу виконується за 100-бальною шкалою. Підсумковий бал (навчальний рейтинг студента) з дисципліни визначається як сума балів, набраних студентом за всі контрольні заходи курсу навчання (семестрові завдання + залік). Додатково можуть нараховуватися бали за навчально-дослідну, творчу роботу: виконання індивідуального навчально-дослідного завдання (ІНДЗ) - тезисний конспект тем; виконання індивідуальних творчих завдань (ІТЗ); творчий підхід до виконання практичних завдань по перекладенню творів.

Оцінювання навчальних успіхів студентів відбувається за такими критеріями та рівнями:

- високий (студент творчо використовує знання для розв'язання поставлених перед ним завдань, навчальна діяльність має дослідницький характер, може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання; здатен самостійно розробляти різноманітні варіанти перекладень);

- достатній (студент знає навчальний матеріал, оперує поняттями і визначеннями, які самостійно застосовує при перекладенні творів. самостійно виконує практичні завдання, перед-

бачені програмою);

- задовільний (студент відтворює основний навчальний матеріал, здатний розв'язувати елементарні завдання, має елементарні, нестійкі навички; здатен до виконання завдання за зразком);

- низький (у студента знання навчального матеріалу фрагментарні, він має початкове уявлення про предмет вивчення, виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача);

- незадовільний (студент не володіє поняттями і визначеннями, має слабе уявлення про предмет вивчення, навички перекладення творів не сформовані, студент не здатен до виконання елементів завдань).

Висновки. Отже, одним із важливих компонентів освітнього процесу є діагностика, завдяки якій визначається якість досягнення поставленої мети. Багатство форм та методів діагностики успішності навчання надає викладачу можливість всебічного вивчення, аналізу та коригування педагогічного процесу, його удосконалення.

Перспективи подальших досліджень. Подальші перспективні дослідження педагогічної діагностики навчальних успіхів студентів факультету мистецтв з диригентсько-хорових дисциплін, зокрема з хорового аранжування, впровадження нових форм та методів її проведення збагатить навчальний процес та сприятиме якісній підготовці майбутніх фахівців до роботи в загальноосвітній школі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Аванесов, В.С. (2007). Проблема становлення національної системи педагогічних вимірювань. Вимірювання навчальних досягнень учнів і студентів: гуманістичні, методологічні, технологічні аспекти : матер. II Міжнар. конфер. м. Харків, 13-14 грудня 2007 року. Режим доступу: https://monitoring.in.ua/up/files/publikacii/foreign/problema_stanovlennya_nac_sistemi_pedvimiruvan.pdf
- Вітвицька, С.С. (2003). Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. Київ: Центр навчальної літератури, 316 с.
- Канівець, Т.М. (2012). Основи педагогічного оцінювання: навчально-методичний посібник. Ніжин : Видавець П.П. Лисенко М. М., 102 с.
- Комишан, А.І., Хударковський, К.І., Челпанов, О.С. (2011). Діагностика освітньої діяльності студентів на основі рейтингового підходу: теорія, методологія, практика : Монографія. Харків : Новий колегіум, 297 с.
- Комишан, А.І. (2013). Педагогічна діагностика досягнень студентів з навчальних дисциплін. Збірник наукових праць Запорізького національного університету. Випуск 15. Розділ 1. Педагогіка, 49-59.
- Марчук, С.С. (2008). Науково-теоретичні аспекти контролю і оцінювання навчальної успішності учнів. Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки. Випуск 1., 170-176.
- Минин, М.Г., Жидкова, Е.В. (2007). Диагностика качества учебных достижений студентов в условиях кредитно-модульного обучения. Инженерное образование. № 4. 120-126.
- Садова, Т.А. (2009). Діагностика в системі професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. Частина II. №5(168), 119-127.
- Слепкань, З.І. (2005). Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навчальний посібник. Київ: Вища школа, 239 с.
- Туркот, Т.І. (2011). Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. Київ: Кондор, 628 с.
- Уруський, В. (2017). Педагогічна діагностика. Методичні рекомендації. Київ, 104 с.

REFERENCE

- Avanesov, V.S. (2007). Problema stanovlennya natsional'noyi systemy pedahohichnykh vymiryuvan'. Vymiryuvannya navchal'nykh dosyahnen' uchniv i studentiv: humanistychni, metodolohichni, tekhnolohichni aspekty: mater. II Mizhnar. konfer. m. Kharkiv, 13-14 hrudnya 2007 roku. [The problem of formation of the national system of pedagogical measurements]. Retrieved from https://monitoring.in.ua/up/files/publikacii/foreign/problema_stanovlennya_nac_sistemi_pedvimiruvan.pdf [in Ukrainian].
- Vitvyts'ka, S.S. (2003). Osnovy pedahohiky vyshchoyi shkoly: Metodychnyy posibnyk dlya studentiv mahistratury. [Fundamentals of higher school pedagogy]. Kyiv: Tsentr navchal'noyi literatury. [in Ukrainian].
- Kanivets', T.M. (2012). Osnovy pedahohichnoho otsynuvannya: navchal'no-metodychnyy posibnyk. [Fundamentals of pedagogical assessment]. Nizhyn: Vydavets' P.P. Lysenko M. M. [in Ukrainian].
- Komyshan, A.I., Khudarkov's'kyi, K.I., Chelpanov, O.S. (2011). Diahnostyka osvitynoyi diyal'nosti studentiv na osnovi reytingovoho pidkhodu: teoriya, metodolohiya, praktyka : Monohrafiya. [Diagnosis of educational activity of students on the basis of a rating approach]. Kharkiv: Novyy kolehium. [in Ukrainian].
- Komyshan, A.I. (2013). Pedahohichna diahnostyka dosyahnen' studentiv z navchal'nykh dystsyplin. Zbirnyk naukovykh prats' Zaporiz'koho natsional'noho universytetu. [Pedagogical diagnostics of students' achievements in academic disciplines]. (v.15. Pedahohika), 49-59. [in Ukrainian].
- Marchuk, S.S. (2008). Naukovo-teoretychni aspekty kontrolyu i otsynuvannya navchal'noyi uspishnosti uchniv. Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu. [Scientific and theoretical aspects of monitoring and evaluation of students' academic performance]. Pedahohichni nauky. (v.1), 170-176. [in Ukrainian].
- Mynyn, M.H., Zhydkova, E.V. (2007). Dyahnostyka kachestva uchebnykh dostyazheniy studentov v uslovnykh kredytno-modul'noho obuchenya. [Diagnosis of the quality of students' academic achievements in the conditions of credit-module training]. Ynzhenernoe obrazovanye. (v.4), 120-126. [in Russian].
- Sadova, T.A. (2009). Diahnostyka v systemi profesiyno-pedahohichnoyi pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv. [Diagnosis in the system of professional and pedagogical training of future specialists]. Visnyk Luhans'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky. (v.II). №5(168), 119-127. [in Russian].
- Slyepkan', Z.I. (2005). Naukovi zasady pedahohichnoho protsesu u vyshchiiy shkoli: Navchal'nyy posibnyk. [Scientific principles of the pedagogical process in higher education: A Textbook]. Kyiv: Vyshcha shkola. [in Ukrainian].
- Turkot, T.I. (2011). Pedahohika vyshchoyi shkoly: navchal'nyy posibnyk. [Higher school pedagogy: A Textbook]. Kyiv: Kondor. [in Ukrainian].
- Urus'kyi, V. (2017). Pedahohichna diahnostyka. [Pedagogical diagnostics]. Metodichni rekomendatsiyi. Kyiv. [in Ukrainian].

Дата надходження рукопису 11.03.2020

DOI 10.34142/27091805.2020.1.01.06

© *Ivan Martynenko*

Candidate of Pedagogical Sciences, Docent,
Docent of the Department of Theory and
Methodology of Artistic Education and
Conductor-choral Training of the Teacher of
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical
University, *Kharkiv, Ukraine*

email: martynenko20.01.63@gmail.com<https://orcid.org/0000-0003-4465-0833>

METHODS OF DIAGNOSING STUDENTS' KNOWLEDGE OF CONDUCTING AND CHORAL DISCIPLINES

Object. The article covers the issues of diagnostics of academic success of students of the Faculty of Arts in conducting and choral disciplines, in particular in the discipline of «Choral Arrangement».

Methods. The study used a set of methods: analysis, synthesis, generalization, classification, comparative, prognostic, which highlighted the problems of diagnosing the success of students of arts faculties in conducting and choral disciplines (including choral arrangement), means and forms of its implementation.

Results. Diagnostics is an integral part of the educational process. Thanks to it, the quality of achievement of the set purpose is defined. Without diagnostic, it is impossible to effectively manage the didactic process. The need to consider the problems of organization, structure and content of diagnostics is due to the radical changes taking place in the national higher school: introduction into practice of state standards and credit-modular system of organization of educational process. The author defines the concept of «diagnostics» as a system of accurate determination of the results of the didactic process, highlights the main types of control in higher education. The study analyzes the main forms, methods and pedagogical conditions for the quality of the diagnosis of academic success of students of the Art Faculty in conducting and choral disciplines, especially in «Choral Arrangement».

Conclusions. The author describes the methods of control as ways by which the effectiveness of educational and cognitive students' activities and teachers' pedagogical work is determined. The study identifies the place of educational creative discipline «Choral Arrangement» in the system of training a professional music teacher of the school, who has practical skills in translating choral, solo, folk works for different choirs, is familiar with the basic theoretical principles, has principles and means of translating musical works for choirs. a certain composition and level of performance.

Keywords: *diagnostics; educational achievements; methods of diagnostics; forms and pedagogical conditions of diagnostics; choral arrangement.*